

| CHARLOTTE ROCK: *Herrscherwechsel im spätmittelalterlichen Skandinavien. Handlungsmuster und Legitimationsstrategien*, (Mittelalter-Forschungen, 50), Thorbecke Verlag, Ostfildern 2016, 506 s., 64 EUR.

I september 1389 samledes Norges stormænd i bispesædet Nidaros (Trondhjem). Anledningen var hyldningen af den unge Bogislaw, der året før var blevet antaget som tronfølger af sin adoptivmor Margrete. På den måde lykkedes det hende ikke alene at sikre sin egen magt, men også den dynastiske arvefølge efter hendes egen søn Olav Håkonssons død. Den nye konge skulle imidlertid ikke herske under sit fødenavn, men fik som bekendt kongenavnet Erik. Navneskiftet var et programmatisk og centralt element i den legitimeringsstrategi, der skulle sikre herredømmet over de tre nordiske riger. I alle tre riger var Erik nemlig et traditionelt kongenavn, der i Sverige tillige hentydede til rigets skytshelgen, Erik Jedvarsson, og på den måde bidrog med yderligere legitimering vendt mod mulige krav fra de mecklenburgske hertuger.

Det er disse handlemønstre og legitimeringsstrategier med særligt henblik på faserne i magtoverdragelsen, der er genstand for Charlotte Rocks i 2015 afsluttede og i 2016 udgivne undersøgelse. Overdragelsen af magt repræsenterer nemlig „afgørende øjeblikke, hvis ikke ligefrem test- og krisesituationer for den bestående politiske ordning“ og giver særlig dybe „indblik i organiseringen af den politiske magt“ (s. 3). Hun anvender i den sammenhæng bevidst begrebet magtoverdragelse („Herrscherwechsel“ – egentlig skift af hersker) i stedet for nærliggende alternativer som tronfølge („Thronfolge“) eller kongevalg („Königserhebung“ – egentlig ophøjelse til konge), da det ikke kun naturligt omfatter en regent som Margrete, men også de svenske rigsforstandere, der fra slutningen af 1400-tallet opnåede kongelignende status.

Bogen er delt i to. Efter en kort tematisk indledning om den teoretiske ramme (s. 1-21) følger en omfattende kronologisk gennemgang af de enkelte magtoverdragelser (s. 22-380), som omfatter hele strækket fra „Tiden op til Kalmar-unionen“ (1319) til sammenbruddet efter blodbadet i Stockholm og Christian 2.s afsættelse (1523). I hvert enkelt tilfælde skitserer hun på grundlag af en omfattende og livligt debatterende forskning begivenhedsforløbet, fra magten begyndte at vakle, til efterfølgeren var på plads. Fokus ligger dog ikke så meget på de konkrete politiske forhandlinger mellem rigsråderne og den potentielle nye hersker som på rutiner og handlemønstre internt i de tre kongeriger. De skal nu underkastes nytolkning og komparativ analyse med udgangspunkt i den såkaldte *performative turn* og med begreber lånt fra Dieter Althoff eller Barbara Stollberg-Rillinger (s. 15 f.). Når

analysen har sit tyngdepunkt i Sverige, skyldes det ikke kun, at forfatteren gennemførte en del af sin uddannelse i Uppsala, men at der som bekendt netop i Sverige er en rigdom på „polemiske opgør med politiske modstandere“ (s. 272), som har skabt et rigt og nuanceret kildemateriale, der omfatter alt fra krøniker som Sturekrøniken og kunstværker som Skt. Georg-gruppen i Storkyrkan i Stockholm til politiske rygter.

Resultaterne fra førstedelens kronologiske kapitler bliver efterfølgende i anden del sammenfattet diakront (s. 381-423). Desværre virker netop dette afsnit lidt overflødigt, for forfatteren begrænser sig stort set til at restrukturere det allerede sagte uden at løfte det komparative og analytiske blik nævneværdigt over den skandinaviske horisont. Det ville muligvis have været hensigtsmæssigt, hvis denne del havde fået lov til at fylde mere også på bekostning af den kronologiske gennemgang af de enkelte magtoverdragelser, der jo i kraft af den omfattende eksisterende forskning allerede er temmelig godt belyst. Det ville også have givet plads til illustrationer, der netop i et værk med flere beskrivelser af billedkilder ville have været en gevinst.

På grund af denne disposition rummer den i øvrigt meget veludførte bog relativt lidt nyt for den, der i forvejen er fortrolig med det senmiddelalderlige Skandinavien. I kraft af sin spændvidde og sine brede litteratur- og kildebaser fungerer Charlotte Rocks værk imidlertid glimrende som introduktion til emnet og dermed som overbliksværk og udgangspunkt for yderligere forskning samt som et læseværdigt bidrag til udforskningen af det, hendes „Doktorvater“ har kaldt „konsensuelt herredømme“. I den forstand vil værket sikkert bidrage til at give magtoverdragelserne i Nordeuropa større bevågenhed i den bredere europæiske forskning, hvor de ellers kun sjældent nævnes.

Stefan Magnussen

| SISSEL F. PLATHE: *Gotikkens kalkmalerier. De oversete dekorationer i Danmarks kirker*, fotos ved Roberto Fortuna, Gads Forlag, København 2019, 287 s., 349,95 kr.

Det har været erkendt før, at der ud over kirkernes mere eller mindre professionelle, figurative kalkmalerier har været udført dekorativt maleri på hvælvenes ribber og buer, der antages at være blevet til i direkte forlængelse af hvælvbyggeriet som en art finish fra murersjakkets side. Til de sidste kan i senmiddelalderen føjes en underskov af åbenbart mere uautoriserede symboler og malerier, hvoraf en del er direkte obskøne.